

Örmények Erdélyben az 1850-es népszámlálás tükrében

(3. befejező rész)

A további települések neveit közöljük megyei bontásban, ahol még éltek örmények kisebb csoportban vagy csak 1-1 fő:

- 1-5 fő 86 helységben,
- 6-20 fő 103-ban
- 21-49 pedig 21-ben.

A települések közül több neve 1850 óta megváltozott, általában a legutolsó magyar nevükön közöljük azokat, melyet az összeállítás megad a régi név mellett, s ezért az abc-rend nem szoros, vannak eltérések. Zárójelben közöljük az örmények számát.

Alsó Fehér: Abrudbánya (17), Balázsfalva (15), Cintos (5), Magyarforró (13), Gábod (9), Gyulafehérvár (32), Kutyfalva (10), Magyarbükkes (2), Magyarigen (3), Marosgerzse (5), Marosujvár (6), Nagyenyed (18), Magyarsülye (6), Vízakna (2).

Beszterce-Naszód: Beszterce (14), Szászlekenye (4), Magyarnemegye (12), Szamosmakód (6), Mittyé (2), Óradna (10), Sófalva (4), Oláhszentgyörgy (4).

Brassó: Brassó (47), Felsőtömös (2).

Csik: Gyergyóalfalu (47), Balánbánya (9), Csikbánfalva (16), Borszék (3), Csicsó (12), Csikkozmas (10), Csíkszentgyörgy (5), Gyergyócsomafalva (12), Gyergyóholló (2), Karczfalva (1), Kászontíz (2), Tusnád (2), Szárhegy (11), Csíkszentdomonkos (3), Csíkszentimre (10), Csíkszentmárton (7), Csíkszereda (15), Csíktapolca (6), Tekerőpatak (1), Gyergyótölgyes (40), Gyergyóújfalu (14).

Fogaras: Fogaras (21), Sárkány (2).

Háromszék: Torja (1), Barót (9), Bölön (5), Kovászna (2), Nyújtód (5), Sósmező (30), Nagybacon (1), Zágon (4).

Hunyad: Benczencz (5), Brád (66), Hátszeg (35), Hondol (3), Körösbánya (1), Nagyalmás (11), Kudzsir (6), Vajdahunyad (19).

Kis-Küküllő: Borzás (9), Dicsőszentmárton (11), Magyar királyfalva (13), Radnót (6).

Kolozs: Bánffy hunyad (19), Bonchida (17), Kolozsborsa (17), Csúcsa (14), Egeres (26), Fejérd (6), Magyar szovát (3), Gyeke (7), Gyerővásárhely (10), Györgyfalva (1), Kissármás (1), Kolozs (28), Középhegy (7), Magyarfráta (13), Magyarzsombor (15), Mezőörményes (2), Gyerőfalva (4), Sárvasár (2), Szamosfalva (6), Szászfenes (6), Uzdiszentpéter (22), Teke (2), Válaszút (15).

Maros-Torda: Makfalva (18), Nagyernye (6), Mezőpagocsa (8), Mezősámsond (5), Szabéd (22), Szászrégen (6).

Nagy-Küküllő: Szászdálya (1), Nagysink (8), Nagykapus (7), Kőhalom (12), Segesvár (11), Szentágota (3), Vessződ (3).

Szatmár: Fehérszék (2), Kapnikbánya (13), Kővárremete (7).

Szeben: Bojca (1), Nagaapold (4), Nagyszeben (19), Szászorbó (7).

Szilágy: Bábeca (2), Ipp (7), Krasznahorvát (6), Menyő (1), Szilágy nagyfalú (5), Nagygoroszló (2), Porcz (5), Szilágysámsón (2), Szilágysómló (25), Szilágyszentkirály (3), Tihó (18).

Szolnok-Doboka: Alparét (6), Alsóhagymás (4), Alsóilosva (2), Alsókosály (7), Árokajja (1), Bálványosvára (16), Császári (4), Csicsóhagymás (5), Csicsókeresztúr (4), Magyarderzse (13), Désakna (4), Doboka (5), Drágosfalva (2), Felőr (14), Melegföldvár (3), Galgó (8), Gáncs (10), Girolt (5), Hollómező (11), Nagyilonda (44), Szászsztentjakab (7), Kaczkó (7), Kapjon (6), Ketel (5), Kisiklód (7), Kiskaján (19), Kőfarka (6), Középfalu (6), Közfalu (1), Lemény (5), Libaton (5), Felsőbogáta (4), Nagyiklód (12), Nagykeresztés (3), Nagylozna (7), Erzsébetbánya (9), Pánczéleseh (33), Pecsétszeg (11), Pórkerec (2), Récekeresztúr (5), Retteg (33), Révkörtvélyes (3), Semesnye (5), Somkerék (23), Szamosújvárnémeti (4), Cegőtelke (1), Ujös (3), Szentbenedek (10), Kohóvölgy (5), Szurduk (20), Virágosberek (7).

Torda-Aranyos: Alsódetrehem (1), Alsójára (13), Marosbogát (30), Marosluda (17), Mezőméhes (1), Mezőkapus (5), Mezőszengyel (16), Nagyiklánd (2), Aranyosbánya (6), Topánfalva (4), Torockó (9).

Udvarhely: Bözöd (3), Etéd (16), Farkaslaka (1), Parajd (12), Szentegyházassóláhfalu (5).

A felsoroltak alapján is látható, hogy az erdélyi örmények többsége szórványszerűen három megyében volt található (Szolnok-D., Csík, Kolozs), de ott voltak Erdély valamennyi megyéjében! Ám a statisztikai adatok egy átmeneti helyzetről adnak képet: a régi kiváltságok megszűntek, 1848 óta, mint összetartó erő, nem érvényesültek. A nagyobb arányú szétvándorlás 1850 után folyt le, az egyre erősödő asszimiláció jegyében.

Vége

* * *

„Csak azok lesznek igazán boldogok, akik megtalálták a mások szolgálatához vezető utat”

(Albert Schweitzer)

* * *

Polyák Mariann

Ávedik Lukács és az erzsébetvárosi örmény közösség a XIX. század második felében

3. rész

Ávedik személyisége megosztotta ismerőseit, már plébánossá választásakor kiütközött, hogy sokan nem tartották őt jó örménynek. A plébánossá váló kinevezésekor sokan azért nem találták őt alkalmasnak, mert véleményük szerint a nehéz anyagi helyzetben lévő plébániát ő nem tudta volna rendbe rakni. Az iratok hallgatásából arra következtethetünk, hogy ez nem volt megalapozott vélemény. Ezt gondolta a következő cikk szerzője is, aki helyrebillentette az előtte megjelent *Hermann* cikk egyoldalú szemléletmódját:

Ávedik harminc éves korában nyerte el az erzsébetvárosi plébánosi állást, melyet haláláig lelkiismeretes pontossággal, tapintatos eljárással, és példát adó igazi papi buzgósággal töltött be. Irodalmi tevékenysége az örmény papok között a nagynevű *Lukácsi Kristóf* után első helyen említendő. Alig volt egyesület, melynek elnöke, vagy legalább választmányi tagja ne lett volna. Erzsébetváros örökké hálás lesz azon fáradságos munkájáért, hogy rendezte és tisztázta a *Kámeller György*-féle alapítványt, virágzásra juttatta a *Kábdebó Simon*-féle hagyományt. Ávedik munkája nagy jelentőségű mind a tanügy, mind az örmény tárgyú kutatómunka terén, műveinek jelentősége abban is kifejeződik, hogy több külföldi armenológus is hivatkozott történelmi könyveire.

A levelezések viszont betekinteni engednek a dolgok mögött húzódó valóságba is. Hallhattunk pozitív dolgokat *Ávedik Lukács*ról, de megdöbbenően hat *Hermann* cikke. Eddig láthattuk Ávedik sokoldalú egyéniségét, de sokszor húzódott meg feszültség az erzsébetvárosiak és plébánosuk között. Az első ilyen ellentéttel rögtön plébánossá választásakor találkozhatunk. Már ekkor sokan hevesen tiltakoztak személye ellen, mondván: nem az örmény párton áll, nem segíti elő az örmények fennmaradását elősegíteni kívánók ügyét. Két párt munkája kíséri tehát végig életét, s mindkettő figyelembevételével kell egyensúlyt felállítanunk, ha Ávedik Lukács életét akarjuk világosan látni. Az örménységet az első helyre tevő és azt minden áron az évszázados hagyományokban megtartani akarók, valamint a magyar nemzetbe örmény öntudattal betagozódó polgárok közötti harc ütközőpontja volt Ávedik. A Gyulafehérvári Érseki Levéltárban megmaradt Ávedik plébánosi kinevezésének hivatalos lebonyolítása. Ez, örmény szokás szerint, Erzsébetváros kegyúri jogán, a nép választása alapján történt. Ezek alapján a következő eredményre juthatunk: Ávedik Lukács az első helyen állt 16 szavazattal, *Szentpétery* 15-tel és *Bárány Lukács* 14 szavazattal. Az eredmény tehát igen szoros volt. A Gyulafehérvári Érsekség és Főkáptalani Levéltár iratai között jelentős mennyiségű irat jelzi az ügy nehézségét és zavaros voltát. A jegyzőkönyvi kivonat mellett viszont megtalálhatjuk *Csiki István* főgondnok jelentését is. Véleménye szerint Erzsébetvárosban ezután sem lesz nyugalom, pedig már ráférne a városra a béke. Csak titokzatos utalásokkal próbálta elérni a püspöknél, hogy ne fogadja el az egyébként is szoros választást. A szavazásról fennmaradt névsort is mellékelte, amelyen szerepelt, hogy kik szavaztak, nevük, foglalkozásuk feltüntetésével. Továbbá megtudhatjuk, örmények voltak-e vagy magyarok, és a három jelölt közül vajon kire szavaztak.